

Månadsbrev till Ekumeniska komuniteten i Bjärka-Säby

November 2009

Kära systrar och bröder,

I över tio års tid hade jag förmånen att arbeta tillsammans med min far, Samuel Halldorf, i Sionförsamlingen i Linköping. Han var församlingens föreståndare när jag kom till Linköping och inträdde i pastorstjänst 1979. Under hela 1980-talet deltog jag i församlingens så kallade *äldstemöten*, de regelbundna möten där församlingens styrelse möttes för bön, samråd och beslut. Det var en skola i andligt ledarskap från vilken jag bär med mig avgörande lärdomar.

En av min fars principer som ledare var att alltid eftersträva och invänta konsensus i alla viktiga frågor där beslut skulle fattas. När frågor diskuterades i äldstekåren och olika synsätt förelåg, minns jag hur han ofta sa: "Låt oss vänta och be om Guds ledning. Vi är inte mogna att fatta beslut ännu." Under hela det årtionde jag arbetade under min fars ledning kan jag inte minnas att det en enda gång skedde omröstning i någon fråga i styrelsen. Bakom detta förhållningssätt låg inte konflikträdsla utan tilliten till att den Helige Ande vill skapa enhet, liksom insikten om hur avgörande enheten är i en kristen församling.

När samförstånd hade mognat fram, genom bön om Andens ledning, fattades besluten. När förslagen sedan lades fram för församlingen att ta ställning till, kom de från en enad församlingsledning. Det behöver väl knappast sägas att detta bidrog påtagligt till enheten i gemenskapen under ett mycket expansivt årtionde i församlingens historia. Det var bland annat under den perioden vi åtog oss det stora ansvaret att ta emot och utveckla Nya Slottet Bjärka-Säby.

*

Minnet av dessa erfarenheter från mina lärdomsår har återkommit när jag den senaste tiden följt den sönderslitande process i Svenska kyrkan, där biskop har stått mot biskop, präst mot präst, broder mot syster och syster mot broder. Sorgespelet ligger inte minst i en beslutsprocess som förvisso hör till vardagen på den politiska arenan men borde vara främmande för en kristen kyrka.

Om beslutet som fattats, utan konsensus ens i biskopskollegiet, finns mycket att säga; här är dock inte platsen för det. Vad som däremot finns anledning att reflektera över – och den gångna tidens debatt kan ge anledning till det – är äktenskapet som sådant, dess

innebörd och väsen. Här finns mycket att återerövra i kyrkor där äktenskapet sedan länge avsakramentaliserats, vilket gäller såväl Svenska kyrkan som frikyrkorna. Låt mig få dela några tankar omkring detta i månadens brev, och då inte minst anknyta till den hjälp jag själv har fått av min kanske viktigaste lärare under senare år, den ortodoxe teologen Alexander Schmemmann (d 1983). Men varför inte ta utgångspunkt i den gångna söndagens evangelium från Markusevangeliets tredje kapitel, berättelsen om hur Jesus avvisar sin egen familj.

Den tjugoförsta söndagen efter Pingst hade tidigare rubriken "Våra hem" i den Svenska Evangelieboken, men numera "Att leva tillsammans". Det är en söndag som handlar om äktenskapet och familjen, men också om våra relationer till varandra i vidare mening. Det är bra att söndagens rubrik ändrats; det kan hjälpa oss att se hur äktenskapet såsom kärlekens sakrament har med hela den mänskliga familjen att göra.

I berättelsen hos Markus är Jesus näst intill burdus. Han slår sönder illusionen om den "kristna familjen". När hans mor och hans bröder vill ha honom för sig själv, när de vill ha tillträde till honom framför de andra, bemöter han dem avvisande, ja, nästan oförskämt, kan man tycka. Men detta avvisande rymmer ett ögonblick av klarhet: Jesus pekar utöver den egna biologiska familjen, och vidgar denna till att gälla något större. Händelsen har en djupare innebörd. Den visar hur Guds rike skänker familjen, och därmed äktenskapet, kosmiska och universella dimensioner. Inser vi inte det kan synden bli att vi avgudar familjen. En rad skarpa ord av Jesus i evangelierna visar hur familjen kan bli en förvrängning och en förbannelse. Som när han säger att "mannens husfolk skall bli hans fiender". (Matt 10:36)

Så länge vi uppfattar äktenskapet som något som bara handlar om dem som gifter sig och deras inbördes kärlek, och därmed familjen som ett mål i sig, kommer vi aldrig att förstå äktenskapets sakramentala innebörd. Den hemlighet Paulus sätter ord på när han skriver om äktenskapet: "Jag säger detta med tanke på Kristus och kyrkan." Dessa ord visar en gång för alla hur äktenskapet aldrig kan privatiseras. Det berör hela kyrkan, och genom kyrkan hela världen, såsom en enda familj. "Han såg på dem som satt omkring honom och sa: 'Det här är min mor och mina bröder'."

*

Vad menar vi när vi säger att äktenskapet är ett *sakrament*? Ordet sakrament syftar till handlingar som uppenbarar Guds närvaro. I en vidare mening kan naturligtvis mycket i tillvaron, hela kyrkans liv, ja, hela skapelsen, beskrivas som sakramentalt. Något genom vilket Gud handlar och förmedlar sin nåd. Men när kyrkan i specifik mening talar om sakrament syftar hon på handlingar som på ett särskilt sätt är en manifestation av den nya

tiden, av Guds rike, av det återupprättade kosmos. Sakramental handlingar är *förvandlande*. De pekar på Kristi död och uppståndelse, det är ur denna avgörande händelse de hämtar sin förvandlande kraft.

Så är det med dopet, med eukaristin, liksom med äktenskapet. De manifesterar Guds rike, det vill säga, *gör Guds rike närvarande* i den här världen. Gemensamt för dessa tre är att de inte endast berör den enskilde, eller ens den egna familjen, de insätter den enskilde i ett större sammanhang och kan därför inte privatiseras. Varje dop berör hela kyrkan, och genom kyrkan hela världen. Varje eukaristi är en manifestation av hela kyrkan och genom kyrkan av den återupprättade skapelsen. Äktenskapet har sina rötter och sin fulländning i det stora mysteriet om Kristus och hans kyrka, om Guds kärlek till världen uppenbarad i Kristus.

*

Förhållandet mellan Gud och världen, i det första förbundet mellan Gud och Israel, och efter pingsten mellan Gud och kyrkan, uttrycks i Bibeln i bilder av äktenskaplig förening och kärlek. Det är en liknelse med dubbel innebörd. Å ena sidan kan vi genom erfarenheten av den äktenskapliga kärleken förstå något av Guds kärlek till världen och Kristi kärlek till kyrkan. Å andra sidan rymmer äktenskapet ett djup, och har ett mål, som pekar mot det stora mysteriet om Kristus och kyrkan – om hur Gud i kärlek vill förena sig med oss.

Men äktenskapet lider, som allt annat i den här världen, under syndafallets konsekvenser. Det hävdar sina egna rättigheter, vill ha sina egna för sig själv. Precis som Jesu familj i den söndagens evangelium. När äktenskapet avsakramentaliseras ser vi inte hur det är en ikon av något oändligt mycket större.

Kyrkans uppgift är inte att välsigna och bekräfta äktenskapet som sådant, säger den ortodoxe teologen Alexander Schmemmann. Men i en tradition där äktenskapet inte längre betraktas som ett sakrament är det just så vi tänker oss kyrkans uppgift, något som blivit plågsamt tydligt i den senaste tidens debatt. Den kyrkliga vigseln har i själva verket bidragit till att vi berövats äktenskapet som sakrament. Vigseln har reducerats till att vara en välsignelseakt av två människors kärlek, inte en handling som tar emot äktenskapet i kyrkan och återupprättar det.

Som allt annat som är drabbat av syndafallet, måste äktenskapet återupprättas. Och om äktenskapet är kärlekens sakrament är dess upprättelse en upprättelse av all kärlek.

*

Hur sker denna återupprättelse? Hur fullbordades äktenskapet som sakrament i den tidiga kyrkan? Genom att de två, som ingick äktenskap, deltog i eukaristin. Någon vigselritual kände

den unga kyrkan inte till. Äktenskapet hade då som alltid juridiska och sociala dimensioner, och kyrkan accepterade vad som gällde i samhället. Det kyrkan gjorde var att ta emot äktenskapet, helga och förvandla det, till att vara ett vittne om det stora mysteriet om Guds kärlek till världen. ”Detta skedde i den handling i vilken varje aspekt i livet dömdes, försonades och förvandlades – i eukaristin”, framhåller Schmemmann.

Deltagandet i eukaristin, själva kommunionen, var alltså det slutliga tecknet på äktenskapets fullbordande i Kristus. När kyrkan så småningom blev erkänd av samhället som äktenskapets officiant, togs det första steget mot vad som beskrivits som en ”avsakramentalisering” av äktenskapet. Det synliga tecknet på det var att vigseln och eukaristin skildes åt.

*

När Jesus införlivar i sin familj alla dem som vill göra hans vilja visar han mot den dag då äktenskapet har nått sin fulländning, när vi utgör en enda familj.

Det är därför äktenskapet och celibatet kompletterar varandra i den här världen. De är båda, var och en på sitt sätt, tecken på fulländningen. Äktenskapet, genom att vara kärlekens sakrament, och som sådant ett dagligt tillväxande i den fullkomliga kärlek för vilken Gud ensam är målet och fulländningen. Celibatet genom att på motsvarande sätt vara ett tecken på det änglalika livet: det är i Herren, och endast i Herren, som våra liv fulländas i kärlek. Men både äktenskapet och celibatet kan i denna världen bli demoniska förvrängningar, som alstrar självtillräcklighet och isolering i stället för liv och gemenskap – om de inte döms, försonas och förvandlas. Det vill säga, om de inte förenas med Kristi död och uppståndelse genom att helgas av kyrkan.

Detta uttrycks på ett alldeles speciellt sätt när mannen och kvinnan i den ortodoxa vigselgudstjänsten får varsin krona på sina huvuden av prästen. Symboliken är flerfaldig. Kronorna är dels en gudsríkessymbol, och gestaltar hur äktenskapet kan bli något som liknar Guds rike. Men det är också martyrkronans ära och härlighet. Martyriet handlar om korsfästelse och död. Ett äktenskap som inte ständigt korsfäster sin egen själviskhet, som inte ”dör från sig självt”, så att det kan peka utöver sig själv, är inget kristet äktenskap. Det är inte ett äktenskap i Kristus. Äktenskapets verkliga synd idag, säger Alexander Schmemmann, är inte äktenskapsbrott, utan att man avgudar familjen, att man vägrar förstå äktenskapet som inriktat mot Guds rike.

Därför är korsets närvaro i äktenskapet dess verkliga glädje. Det är den glädjefyllda vissheten om att äktenskapslöftena i Guds rikes perspektiv, inte ges ”till dess

döden skiljer oss åt”, som det heter i ritualen. De ges *till dess döden förenar oss helt och hållet*. Ty endast döden med Kristus kan i denna världen förena oss helt och hållet, med varandra och med Gud. Detta är den djupa hemligheten till nya tidens upprättade gemenskap, där vi lever tillsammans, inte för att äga och kontrollera, utan i den kärlek som tror allt, bär allt, uthärdar allt.

*

I vår kommunitets regel uppmuntras vi *att i tron på ”en enda, helig, allmän och apostolisk kyrka” verka oförtrutet för den kristna enheten och därmed vara ett vittnesbörd som vinner hjärtan för Guds rike*. Den gångna söndagen inbjöd kommuniteten till ett seminarium på Nya Slottet om den kristna enheten. Anders Arborelius, biskop för Stockholms katolska stift, det vill säga för samtliga romerska katoliker i Sverige, och Sten-Gunnar Hedin, pastor i Pingströrelsen och visitator för vår kommunitet, samtalade om den enhet som Anden föder i vår tid. Det var ett samtal präglad av både en välgörande realism och ett djärvt hopp.

Vägen är lång att gå – ”det finns många motstridiga tecken”, som Sten-Gunnar Hedin uttryckte det – på samma gång som det finns gott om hoppfulla tecken. Biskop Anders talade om ett växande ”underjordiskt brödraskap och systraskap” där människor från olika traditioner finner varandra och delar varandras liv. Och Sten-Gunnar Hedin fyllde i: ”Här sitter vi från vitt skilda traditioner, och upplever trots olika syn på vissa ting, en djup och underbar enhet.”

En av de frågor som berördes var det gemensamma eukaristifirandet. Kan trons folk fira gemensam eukaristi, som ett uttryck för Andens enhet och vår gemensamma tro på eukaristins väsen, redan innan våra kyrkor fullt ut har erkänt varandra? Eller måste vi invänta våra kyrkoledares beslut, något som tycks dröja i det oändliga? Biskop Anders medgav att det finns olika sätt att se på eukaristins roll i enhetsprocessen. För egen del menade han det kanske är först genom en förföljelsesituation som vi når fram till den fulla enheten. ”Det stora genombrottet för enheten är alltid när vi står tillsammans under Kristi kors, och kan bryta igenom de svårigheter som vi inte kan se en mänsklig lösning på. Det som sker i Irak är idag ett exempel på det.”

Sten-Gunnar Hedin pekade på några av de vägar som vi kan och behöver gå: ”enhet i vittnesbördet, enhet i gemenskapen, enhet i respekt och enhet i generositet” Och ibland kan mer hända på kort tid än vi vågat tro. Som biskop Anders uttryckte det: ”De stora omvälvande händelserna i kyrkornas liv är sällan förutsägbara. Så var det med Andra

Vatikankonciliet, så var det med Azusa Street.” Framför allt, framhöll han, måste vi ”låta den Helige Ande gripa oss allt djupare”.

Det var ett fullsatt bibliotek som intensivt lyssnade till och deltog i söndagens samtal, och efteråt firade vi vesper i Slottskapellet med bön och kyrkans synliga enhet. ”Om det finns gemenskap från Anden, gör då min glädje fullkomlig genom att visa enighet.” När vi bad med Paulus ord i en av vesperns antifoner stärktes vårt mod och vår vilja att hålla ut på den väg som gör de heligas glädje fullkomlig.

*

Så vill jag önska er alla en rik avslutande månad på kyrkoåret, när vi i läsningarna blir tröstade och utmanade i påminnelsen om det stora mål som väntar oss. De dagliga läsningarna ur Uppenbarelseboken fyller oss med bävan och längtan. Kristi ankomst är nära! Det vet vi, emedan vi redan nu, i varje söndags gemensamma eukaristifirande smakar den fest som hör till nya himlar och en ny jord.

Till sist, ett stort tack till alla er som sänt in gåvor till fasadrenoveringen på Nya slottet! Arbetet har genomförts på ett mycket professionellt sätt och gått över all förväntan. Det är på väg att avslutas under denna vecka, och slottet har därmed fått en fantastisk ansiktslyftning inför det nu stundande Höstmötet. Bed gärna för mötet; vi väntar över 200 deltagare i åldrarna 19 till 39 under Allhelgonahelgen!

Er i Kristus djupt förbundne

Peter Halldorf